

Sundbybergs kommun
Stiftelsen Marabouparken
Atrium Ljungberg Eken 14 AB

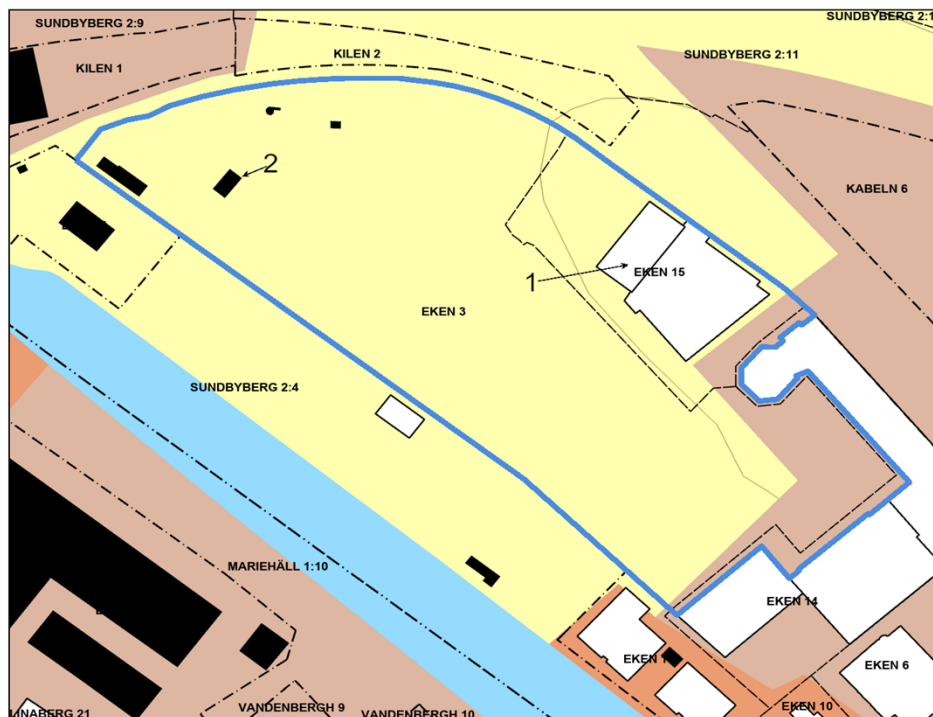
Elektronisk delgivning

Byggnadsminnesförklaring av Marabouparken på fastigheten Eken 3, 14 (del av) och 15, Sundbybergs stad; tillika fråga om ersättning

Beslut om byggnadsminnesförklaring

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950), KML, Marabouparken på fastigheten Eken 3, 14 (del av) och 15 för byggnadsminne och fastställer nedan angivna skyddsbestämmelser.

De under parkmark liggande byggnadsdelarna tillhörande byggnaderna på fastigheten Eken 14 omfattas inte av byggnadsminnesförklaringen.

Karta visandes byggnadsminnet Marabouparken, på fastigheterna Eken 3, 14 (del av) och 15, Sundbybergs kommun. Gränsen för byggnadsminnet går i den sydöstra delen dikt an fasaderna på befintlig bebyggelse på fastigheten Eken 14.

Skyddsbestämmelser

För Marabouparken gäller följande skyddsbestämmelser.

1. Parken – det område som på ovanstående karta avgränsats med blå linje – får inte ytterligare bebyggas eller till sin mark- och växtstruktur på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd. Ändring av ytskikt på gångar och terrasser får inte ske utan Länsstyrelsens tillstånd.

Med mark- och växtstruktur avses det sätt som parken är anordnad med exempelvis gångsystem, terrasser, stenlagda ytor, gräsytor, träd och andra planteringar och deras inbördes förhållande till varandra.

2. Till parken hörande staket, murar, trappor, dammar och konstverk får inte flyttas, tas bort eller ändras. Nya fasta anordningar i form av exempelvis bänkar, belysningsarmatur och lekplatsutrustning får inte sättas upp i parken utan Länsstyrelsens tillstånd.

Följande konstverk omfattas av skyddsbestämmelserna:

- a. Lekande björnar av Gustav Vigeland
 - b. Sörjande kvinna av Leonard Baskin
 - c. Kungen rider Eriksgata av Ivar Johnsson
 - d. Boxaren av Nils Möllerberg
 - e. Margit av Bror Hjort
 - f. Hjortdjur av Arvid Knöppel
 - g. Undinerna av Henri Laurens
 - h. Den stora hästen av Marino Marini
 - i. Maggy av Raymond Duchamp-Villon
 - j. Förvandlingarnas brunn av Eric Grate
 - k. Klocktornet av Émile Gilioli
 - l. Poseidon/Zeus okänd konstnär
 - m. Den förlorade sonen av Leonard Baskin
 - n. Isaac av Leonard Baskin
 - o. Kvinna vid havet av Ivar Johansson
 - p. Torse penché sur le côté av Baltasar Lobo
3. Laboratoriebyggnaden (nr 1 på ovanstående karta) och trädgårdspaviljongen (nr 2 på ovanstående karta) ritade av Artur von Schmalensee får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre förändras utan Länsstyrelsens tillstånd.
 4. Parken och dess byggnader ska vårdas och underhållas så att dess karaktär och utseende bevaras. Vård och underhåll ska utföras

med material och metoder som är anpassade till byggnadsminnets egenart.

Beslut om ersättning

Länsstyrelsen i Stockholms län beslutar enligt 3 kap. 11 § jämfört med 3 kap. 10 § KML att någon ersättning inte ska utgå enligt det anspråk som Atrium Ljungberg Eken 14 AB har inkommit med.

Beskrivning av ärendet

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Marabouparken väcktes den 10 juni 2016.

Länsstyrelsen arbetade under 2018 och 2019 fram förslag till skyddsbestämmelser i samråd med ägarna till de tre berörda fastigheterna. Förslaget remitterades den 5 november 2019 och skyddsbestämmelserna har efter inkomna synpunkter justerats i tillämpliga delar. Det justerade förslaget kommunicerades med fastighetsägarna vid möte den 1 juli 2020. Under våren 2020 bytte fastigheten Eken 14 ägare varvid även de nya ägarnas, Atrium Ljungberg Eken 14 AB, synpunkter har inhämtats på förslaget till skyddsbestämmelser. Synpunkterna föranledde inga justeringar av skyddsbestämmelserna.

Sedan skyddsbestämmelserna remitterades har Sundbybergs stad påbörjat en besiktning och renovering av skulpturerna i parken. Skulpturen *Stadens tecken* av Lennart Rohde som ingick i de av skyddsbestämmelserna skyddade konstverken bedöms vara i så nedsatt kondition att den bör flyttas och förvaras inomhus permanent. Verket omfattas därför inte av det slutliga förslaget till skyddsbestämmelser. Stiftelsen Marabouparken har sedan dess att skyddsbestämmelserna remitterades fått ett nytt konstverk, Torse penché sur le côté, i donation. Verket har ställts upp på terrassen utanför Laboratoriebyggnaden. Länsstyrelsen och Stiftelsen är överens om att verket ska omfattas av skyddsbestämmelserna.

Utifrån de synpunkter som tidigare ägaren till fastigheten Eken 14, Trelina Nord AB, framfört gällande en byggnadsminnesförklaring och som efterkommande ägare, Atrium Ljungberg Eken 14 AB vidhållit, förelade Länsstyrelsen dem den 23 november 2020 att inkomma med anspråk på ersättning eller inlösen vid en byggnadsminnesförklaring. Atrium Ljungberg Eken 14 AB inkom den 19 februari 2021 med ett ersättningsanspråk om minst 5 miljoner kronor vid en byggnadsminnesförklaring.

Länsstyrelsen uppdrog den 4 juni 2021 åt Bryggan fastighetsekonomi AB att göra en oberoende ersättningsutredning (dnr 33898-2021). I rapport daterad den 24 september 2021 bedömer Bryggan fastighetsekonomi att ingen ersättning bör utgå vid en byggnadsminnesförklaring då de föreslagna skyddsbestämmelserna inte bedöms påverka fastighetens marknadsvärde i sådan grad att ersättning ska utgå.

Länsstyrelsen finner att beslutade skyddsbestämmelser inte bedöms avsevärt försvåra pågående markanvändning eller påverka fastighetens marknadsvärde i sådan utsträckning att Atrium Ljungberg Eken 14 AB har rätt till ersättning,

Länsstyrelsen har remitterat ärendet och den bedömning som Länsstyrelsen gjort avseende Atrium Ljungberg Eken 14 AB:s ersättningsanspråk till Riksantikvarieämbetet. Riksantikvarieämbetet har i skrivelse daterad den 4 maj 2022 meddelat att de inte lämnar synpunkter på Länsstyrelsens handläggning eller bedömning i enskilda ärenden. Länsstyrelsens samrådsplikt enligt 1 § kulturmiljöförordningen (1988:1188) bedöms enligt Riksantikvarieämbetet vara uppfylld i och med underrättelsen. Atrium Ljungberg Eken 14 AB har delgivits Riksantikvarieämbetets yttrande.

Sundbybergs kommun och Stiftelsen Marabouparken har den 4 februari respektive den 30 mars 2022 bekräftat att de inte avser att begära ersättning eller inlösen i samband med en byggnadsminnesförklaring.

Kulturhistorisk värdering och motivering

Marabouparken räknas som ett av landets yppersta exempel på modernistisk landskapsarkitektur där såväl drag från Arts and Crafts som funktionalismen gör sig påminda. Parken har allt sedan tillkomsttiden signalerat en stark koppling mellan park, konst och byggnader liksom mellan byggherre, arkitekt och landskapsarkitekt, vilket resulterat i parken som ett allkonstverk där helheten är viktigare än de enskilda delarna.

Marabouparken anlades som rekreationsmiljö för de anställda vid Marabous chokladfabrik. Fabriksledningen ville genom att ge möjlighet till korta vilopausar ute i det fria främja de anställdas välbefinnande och därmed också förbättra produktiviteten. Parken tillkom i en tid när vistelse och rörelse i sol och frisk luft betonades som mest, när fritid med semesterlagens instiftande 1938 blev en möjlighet för många. Marabouparken är en tydlig representant för en demokratisk tanke att göra konst och trädgård tillgängliga för anställda men också för en bredare allmänhet. Fabrikens grundare, Henning Throne-Holst, utvecklar

vid Marabous chokladfabrik en mönsteranläggning i nära släktskap med bland annat den som Cadbury tidigare byggt upp i Bourneville i England.

Många av fabriken anställda var kvinnor med barn vilket påverkade parkens utformning redan från början. I anslutning till parken anordnades barndaghem och i parken anlades bland annat barnbadet/dammen som från början värmdes upp av kylvatten från fabriken samt en lekplats i dammens direkta anslutning.

Marabouparken anlades i ett tätt samarbete mellan fabriken ägare Henning Throne-Holst och landskapsarkitekterna Sven Hermelin och Inger Wedborn. Sven Hermelin är en portalgestalt inom svensk landskapsarkitektur såväl som gestaltande landskapsarkitekt och som lärare i landskapsarkitektur vid Alnarp. Inger Wedborn var också hon en av landets ledande landskapsarkitekter med utbildning och erfarenheter från både England och Tyskland.

Henning Throne-Holst, och efter honom hans son Johan, var personligen involverade i inköpen av konsten till parken. Inledningsvis koncentrerad på inhemsk, samtida konst av några av tidens främsta bildhuggare men från 1940-talets andra hälft och framåt köptes även konst av internationella konstnärer. Till en början främst italienska och franska och senare även amerikanska konstnärer, alltid valda utifrån en personlig koppling till konsten eller konstnären.

I och med Sundbybergs stads övertagande av parken år 2006, byggandet av konsthallen år 2009 och etablerandet av nya arbetsplatser i de tidigare fabrikslokalerna lever intentionerna med parken som en anläggning tillgänglig för allmänheten vidare och där samspelet med den samtida konsten är ständigt pågående.

Länsstyrelsen bedömer således att Marabouparken är en unik anläggning med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde som väl motiverar en plats bland länets byggnadsminnen.

Bestämmelser som beslutet grundas på

En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får enligt 3 kap. 1 § KML förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar.

När en byggnad förklaras för byggnadsminne, ska länsstyrelsen enligt 3 kap. 2 § KML, genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte

får ändras. Skyddsbestämmelserna ska enligt 3 kap. 3 § KML så långt möjligt utformas i samförstånd med byggnadens ägare. Ägaren får inte åläggas mera omfattande skyldigheter än vad som är oundgängligen nödvändiga för att bibehålla byggnadsminnets kulturhistoriska värde. Hänsyn ska tas till byggnadens användning och ägarens skäliga önskemål.

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet har enligt 3 kap. 10 § KML rätt till ersättning av staten om skyddsbestämmelser

1. utgör hinder för rivning av en byggnad och skadan därav är betydande i förhållandet till värdet av berörd del av fastigheten, eller
2. på annat sätt innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Medför skyddsbestämmelser att synnerligt men uppkommer vid användningen av fastigheten, är staten skyldig att lösa fastigheten om ägaren begär det.

Enligt 3 kap. 11 § KML får länsstyrelsen, när en fråga väckts om att en byggnad ska förklaras för byggnadsminne, förelägga den som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen att inom viss tid, minst två månader från det han fått föreläggandet, att anmäla detta till länsstyrelsen. Den som inte anmäler sina anspråk inom den utsatta tiden har förlorat sin rätt till ersättning eller inlösen. Det är länsstyrelsen som fattar beslut om ersättning och inlösen.

Information

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap. 14 § KML lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillstånd som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen ska utföras samt den dokumentation som behövs.

Detta beslut skickas till Lantmäteriet för registrering i fastighetsregistret.

Ni kan överklaga beslutet

Beslut om byggnadsminnesförklaring kan överklagas till Förvaltningsrätten i Stockholm, se bilaga med överklagandehänvisning.

Länsstyrelsens beslut om ersättning och inlösen får enligt 3 kap. 20 § KML inte överklagas. Om ni är missnöjd med ersättningsbeslutet kan ni väcka talan mot staten vid mark- och miljödomstolen inom ett år från det att ni fått del av beslutet. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till ersättning eller inlösen förlorad.

Beslutet har fattats av länsöverdirektören Åsa Ryding med antikvarien Lotta Eriksson Kockum som föredragande. I den slutliga handläggningen har även t f avdelningschefen Tatjana Joksimović och juristen Ulla Jarnås medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Bilagor

1. Överklagandehänvisning förvaltningsrätten

Kopior

Riksantikvarieämbetet

Stockholms läns museum

Stadsbyggnadsnämnden i Sundbybergs kommun

Catharina Nolin m fl

Ni kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Hur överklagar vi beslutet?

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Stockholm antingen via e-post; stockholm@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Stockholm, Box 22067, 104 22 Stockholm.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om ni inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där ni kan nås dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå er.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer er överklagan så bör ni bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från er samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, stockholm@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 10 00. Ange diarienummer 23625-2016.